

BØNES SKOLE

MULIGHETER OG MESTRING FOR ALLE

#duskafåendagimåå

Helhetlig leseplan for Bønes skole

01.08.20

INNHold I PLANEN

DEL 1:

- Planens hovedmål
- Prinsipper og føringer
  - LK20
  - Kognitivt og sosialkonstruktivistisk læringssyn
  - Tilpasset opplæring
  - Vurdering for læring (VFL)
  - Veiledet lesing
  - Klasselesekurs
  - Strategilæring
  - Digitale ferdigheter
  - Høytlesing
  - Skole – hjem samarbeid
  - Leseverk på Bønes skole
  - Skolebiblioteket vårt

DEL 2: OBSERVASJON, KARTLEGGING OG OPPFØLGING/ TIDLIG INNSATS

- Kartlegging og observasjon
- Tidlig innsats og intensiv opplæring
- Oppfølging av elever som ikke følger forventet leseutvikling
- Lesekurs

DEL 3: BEGREPSAVKLARINGER

- Leselos
  - Metakognisjon
  - Leseflyt
  - Læringsstrategier
- Kompetente lesere

DEL 4: TRINNPLANER

- Leseopplæring på 1. - 2. trinn
- Leseopplæring på 3. - 4. trinn
- Leseopplæring på 5. – 7. trinn

DEL 5: VEDLEGG

1. Oversikt lesing som grunnleggende ferdighet i alle fag
2. Oversikt over lesemåter
3. Leselos-skjema
4. «Skøyen-skjema»
5. Plan for oppfølging av elever, «handlingsplan»
6. Progresjonsplan for innlæring av læringsstrategier
7. Innlæring av læringsstrategier
8. Beskrivelse av læringsstrategier

PLANENS HOVEDMÅL

- ☐ Å videreutvikle og sikre kvaliteten på leseopplæringen ved Bønes skole
- ☐ Å styrke elevenes leseferdigheter og motivasjon for lesing
- ☐ Å forebygge lese- og skrivevansker
- ☐ Å bedre elevenes læringsutbytte gjennom økt lesekompetanse blant personalet
- ☐ Å systematisk følge opp leseutviklingen hos elevene
- ☐ Å ivareta prinsippene innenfor området *Vurdering for læring*

DEL 1: PRINSIPPER OG FØRINGER

Bergen kommune sin visjon: *Kompetanse for alle i mulighetens skole*

Bønes skoles visjon: *Muligheter og mestring for alle.*

Ny læreplan LK20:

Parallelt med at Bønes skole implementerer ny leseplan i august 2020, innføres også ny læreplan i Norge; Læreplanverket for kunnskapsløftet 2020 (LK20). I planens Overordnede del står det:

“Opplæringen skal sikre at elevene blir trygge språkbrukere, at de utvikler språklig identitet, og at de kan bruke språk for å tenke, skape mening, kommunisere og knytte bånd til andre. Språk gir oss tilhørighet og kulturell bevissthet” (LK20 overordnet del, s 9)

I LK20 har norskfaget et særlig ansvar for opplæringen i å kunne lese. Utviklingen av å kunne lese i norsk går fra den grunnleggende avkodingen til å lese, tolke og reflektere over tekster i ulike sjangere, for ulike formål og av ulik lengde og kompleksitet (LK20, s 25). Lesing er en grunnleggende ferdighet i alle fag.

Kjerneelementer:

Tekst i kontekst

Elevene skal lese tekster for å oppleve, bli engasjert, undre seg, lære og få innsikt i andre menneskers tanker og livsbetingelser. Norskfaget bygger på et utvidet tekstbegrep. Dette innebærer at elevene

skal lese og oppleve tekster som kombinerer ulike uttrykksformer. De skal utforske og reflektere over skjønnlitteratur og sakprosa på bokmål og nynorsk, på svensk og dansk, og i oversatte tekster fra samiske og andre språk. Tekstene skal knyttes både til kulturhistorisk kontekst og til elevenes egen samtid.

Kritisk tilnærming til tekst

Elevene skal kunne reflektere kritisk over hva slags påvirkningskraft og troverdighet tekster har. De skal kunne bruke og variere språklige og retoriske virkemidler hensiktsmessig i egne muntlige og skriftlige tekster. De skal vise digital dømmekraft og opptre etisk og reflektert i kommunikasjon med andre.

Leseplanens plass

Leseplanen omhandler lesing som grunnleggende ferdighet slik den er beskrevet i læreplanen. Bønes skole bruker verktøyet Leselos fra Lesesenteret i Stavanger. Alle lærere ved Bønes skole skal kunne Leselos-metodikken og bruke den aktivt sammen med elevene. Leseplanen er forpliktende for det pedagogiske personalet. Gjennom hele skolegangen ved Bønes skole skal elevene møte systematisk leseundervisning, veiledning og oppfølging.

Kognitivt og sosialkonstruktivistisk læringssyn

Leseplanen bygger på kognitive teorier om lesing, men er også klart forankret i det sosiokulturelle læringssynet. Den kognitive forankringen kommer fram i planens beskrivelse av de mange individuelle ferdigheter i lesing som må læres og utvikles på ulike trinn. Den sosiokulturelle delen av planen viser seg først og fremst gjennom foreslåtte arbeidsmetoder for lesing som grunnleggende ferdighet i alle fag. Valg av arbeidsmetoder bygger på en forståelse av at lesingens ulike komponenter, beskrevet i Leselos-draftet, utvikles gjennom sosialt samspill i autentiske lesesituasjoner. Ut fra sosialkonstruktivistisk teori skal elevene utvikle egne tankestrukturer, lære å se sammenhenger mellom ny og gammel kunnskap og selv konstruere ny innsikt.

På Bønes skole skal alle lærere legge til rette for en undervisning med bevisst holdning til at individuell læring utvikles i fellesskap og samhandling med andre.

Tilpasset opplæring

Læreplanmålene for lesing som grunnleggende ferdighet er gjennomgående. Det eleven skal kunne etter 2.årstrinn skal de også kunne etter 4. og 7.trinn. Leseundervisningen skal ta høyde for alle komponentene i Leselos-draftet og progresjonen øker i takt med elevenes mestring og kravene som stilles i de tekstene elevene møter. Elevene arbeider på ulike måter med de samme tekstene. De kan også møte ulike tekster med samme tema. Læreplanen gir handlingsrom for å velge tilpasset innhold gjennom valg av lærestoff, læringsstrategier, arbeidsmåter og organisering.

Vurdering for læring (VFL)

Vurdering for læring er skolens redskap for tilbakemelding om faglig utvikling til elevene. Et sentralt formål med vurderingen er at den skal fremme læring og utvikling. Elevene skal oppleve at:

- læringsmålene klargjøres av lærer, og at de deltar aktivt for å forstå disse
- lærer legger til rette for aktiviteter som gir informasjon om læring
- lærer gir tilbakemeldinger som fører elevene fremover
- lærer aktiverer elevene som læringsressurs for hverandre
- lærer aktiverer elevene som subjekt i egen læring

Veiledet lesing

På Bønes skole handler veiledet lesing om å lese, tenke og snakke om tekst og lesing på en målbevisst måte. Rammen for veiledet lesing på Bønes skole er:

- Tekstene som benyttes må være tilpasset elevens ferdighetsnivå
- Veiledet lesing handler om at elevene må få den støtten de trenger for å lese tekstene
- Leseteori sier at utbyttet av lesingen øker dersom elevene får anledning til å snakke sammen om innhold og form, derfor skal det legges vekt på metakognitive samtaler
- Elevenes lesing må observeres før- under og etter lesing slik at elevene kan bli ledet mot deres nærmeste utviklingszone
- Strategilæring går inn som en naturlig del av elevenes arbeid før- under og etter lesing

Klasseleskurs

Trygge kodingsferdigheter er en forutsetning for å kunne lese. Sviktende kodingsferdigheter er en av de store snublesteinene på vei mot funksjonell leseferdighet. På Bønes skole skal alle skolens pedagoger på alle trinn ha god kompetanse innenfor ordlesing både på bokstav-, bokstavsekvens- og morfemnivå. Alle skolens pedagoger skal kjenne til å bruke helhetslesing som metode. Hver høst avvikler 2.-7.trinn klasseleskurs ut ifra helhetslesingsmetoden. Ledelsen legger til rette for at utviklingstid brukes på å sikre at alle pedagoger blir trygge på å gjennomføre klasseleskurs.

Strategilæring

Lærerne skal legge til rette for at elevene daglig får arbeide med lese- og læringsstrategier før, under og etter lesing slik at elevene har verktøy for å kunne foregripe og forstå innholdet i en tekst. Det er også sentralt at elevene daglig jobber med strategier som kan hjelpe dem når de står fast eller ikke forstår. Elevene skal oppmuntres til nøyaktig avkoding fordi det vil gagne leseforståelsen.

Digitale ferdigheter

På Bønes skole er digitale ferdigheter en naturlig del av grunnlaget for læringsarbeid både i og på tvers av faglige emner. Våre elever skal kunne innhente og behandle informasjon, være kreativ og skapende med digitale ressurser, og kunne kommunisere og samhandle med andre i digitale omgivelser.

Høytlesing

Barn som blir lest høyt for har mye større sjanse for å utvikle leselyst og engasjement for egen lesing. Derfor skal alle elevene våre oppleve høytlesning hver dag i samling, tilknyttet fag, spisetid, avslutning eller på et annet tidspunkt i løpet av skoledagen.

Skole – hjem samarbeid

Et godt samarbeid med elevenes foresatte er en ressurs når det gjelder å styrke elevenes leseferdigheter og læringsutbytte. Lesing er et område som skolens lærere er forpliktet til å samarbeide med hjemmene om. Her er det et sentralt ønske fra skolens side om å myndiggjøre foresatte, slik at de skal kunne ta ansvar for deltakelse i elevenes leseutvikling. Utvikling av leseferdigheter skal være et tema på høstens foreldremøte på alle trinn, og her skal hovedprinsippene for veiledet lesing gjennomgås. Gjennom å heve foresattes bevissthet og kunnskaper om veiledet lesing, ønsker man å bidra til at foresatte kan være gode støttespillere for

barna under lesearbeidet som skjer hjemme. Elevens leseutvikling skal være tema i en av tre organiserte elevsamtaler mellom elev og lærer i løpet av året, og skal også være tema i utviklingssamtalene.

Dersom skolen opplever at elever strever med å tilegne seg aldersadekvate leseferdigheter, må det vurderes hvilke tiltak som skal iverksettes, og dette skal skje i samarbeid med hjemmene. Her blir foresatte kontaktet når skolen opplever at eleven avviker fra forventet leseutvikling.

Leseverk på Bønes skole:**Trinn 1 og 2:**

- Tilpasset leselekse til bokstavinnlæring laget av Vegard Markhus
- Småbøker så som Damms leseunivers, Bokbussen m.m.
- Norsk 1 elevhefte
- Norsk 2 elevhefte
- Utdrag fra andre bøker og tekster
- Leseforståelse - hefter

Trinn 3 og 4:

- Safari lesebok
- Agora språkbok
- Småbøker
- Fagtekster fra andre fag
- Utdrag fra andre læreverk
- Tekster fra bøker, tidsskrift og fra nettet
- Leseforståelse - hefter

Trinn 5 - 7:

- Safari lesebok
- Agora språkbok
- Fagtekster fra andre fag
- Utdrag fra andre læreverk
- Tekster fra bøker, tidsskrift og fra nettet
- Leseforståelse – hefter

Skolebiblioteket vårt:

På Bønes skole skal biblioteket legge til rette for gode leseopplevelser for alle elever. Derfor er det viktig at biblioteket vårt har bøker som vekker nysgjerrighet og interesse og som er tilpasset ulike nivå i leseutviklingen. Bøker er ikke bare viktig for å bli en god leser, men også i arbeidet med å finne seg selv. I bøker finner elevene fortellinger som minner om deres egne liv og som de kan identifisere seg med. Elevene får også kunnskap om ulike måter å forholde seg til verden på.

Vi ønsker at biblioteket vårt skal være et godt sted å være. Her skal klasser og elevgrupper kunne finne fagstoff, bli lest for og kose-lese i sofakroken vår.

Alle trinn har timeplanfestet tid på biblioteket. Det forventes at lærerne bruker denne tiden sammen med elevene på biblioteket slik at elevene alltid har en bok å lese i og at eleven gjennom bruk av biblioteket blir gitt mulighet til å bli glad i å lese, og til å kjenne seg hjemme på biblioteket vårt.

Skolebibliotekar kan være behjelpelig med veiledning både individuelt og i grupper når det passer og er ønskelig.

Tiltak for å fremme lese lyst og lese glede Alle trinn deltar i en felles årlig **leseaksjon** på skolen.

Leseaksjonen gjennomføres i hele november og har som mål at elevene leser ekstra mye og får lyst til å lese enda mer. Utviklingsgruppen vil våren i forkant avgjøre hvilken leseaksjon skolen skal bruke, og hvilket hovedtema aksjonen skal ha.

I løpet av året får alle trinn være med på **lesestund** på biblioteket sammen med faddere. Hvert år markerer vi **Verdens bokdag 23.april** på skolen. Skolebibliotekar er aktiv medspiller. Bønes skole skal aktivt bruke tilbud fra «Den Kulturelle Skolesekken» som støtter lesegledden. Dette kan være forfatterbesøk, forestilling e.l. Hvert år besøker 1.-4. trinn bydelsbiblioteket på Oasen. Elevene på 5.-7. trinn besøker Hovedbiblioteket i byen.

DEL 2: OBSERVASJON, KARTLEGGING OG OPPFØLGING/ TIDLIG INNSATS

Kartlegging og observasjon av elevens leseferdighet

På Bønes skole er dynamisk kartlegging det viktigste prinsippet. For å få et reelt bilde av elevens leseferdighet må de observeres i autentiske lesesituasjoner i arbeid med de tekster læreren har valgt å bruke i undervisningen. Å kartlegge med et dynamisk perspektiv betyr at lærer retter oppmerksomheten bort fra kan – kan ikke, til observasjon av elevenes mestring i autentiske læringssituasjoner. Først da vil en se om elevene har det ferdighetsnivået som trengs for å lese seg til innsikt i alle fag. **Hva synes å gå greit? Hva må vi legge mer vekt på? Hva kan vi gjøre annerledes? Hva er neste steg for å videreutvikle leseferdigheten?** Observasjonene skal gjøres med utgangspunkt i vedlagt registreringsskjema. Kontaktlærer har ansvar for kartlegging og registrering. I tillegg til observasjon, kartlegges elevenes leseferdigheter etter følgende plan:

Oversikt over kartlegging av leseferdighet på Bønes skole:

Gjennomgående for alle trinn:

- Systematisk bruk av observasjonsskjema som er basert på Leselos-skjema (Skøyen-skjema), gjennom hele året.
- 3.-7. trinn tar Ordskjedetesten høst og vår
- Avdelingsleder har ansvar for å gjennomføre analysemøter og iverksette tiltak sammen med teamet hver vår og høst.
- Alle resultatene skal legges inn i Conexus Engage. Det gjelder også ved en eventuell retest.

I tillegg skal følgende kartlegging skje:

Nasjonal kartleggingsprøve:	Vår	1. – 3. trinn
Retest av elever i kritisk sone	Høst	2.- 4. trinn
Nasjonal prøve:	Høst	5. trinn
Bokstavprøven fra Lesesenteret	Høst	1. og 2. trinn
Bokstavprøven fra Lesesenteret	Vår	1. trinn
Språk 5-6	Høst	1. trinn
IMAL-kartlegging	Ved behov	1.-4. trinn
Carlsten, Arbeid med ord m.m.	Høst og vår	4. – 7. trinn
Aski Raski	Ved behov	1. – 7. trinn

Tidlig innsats og intensiv opplæring:

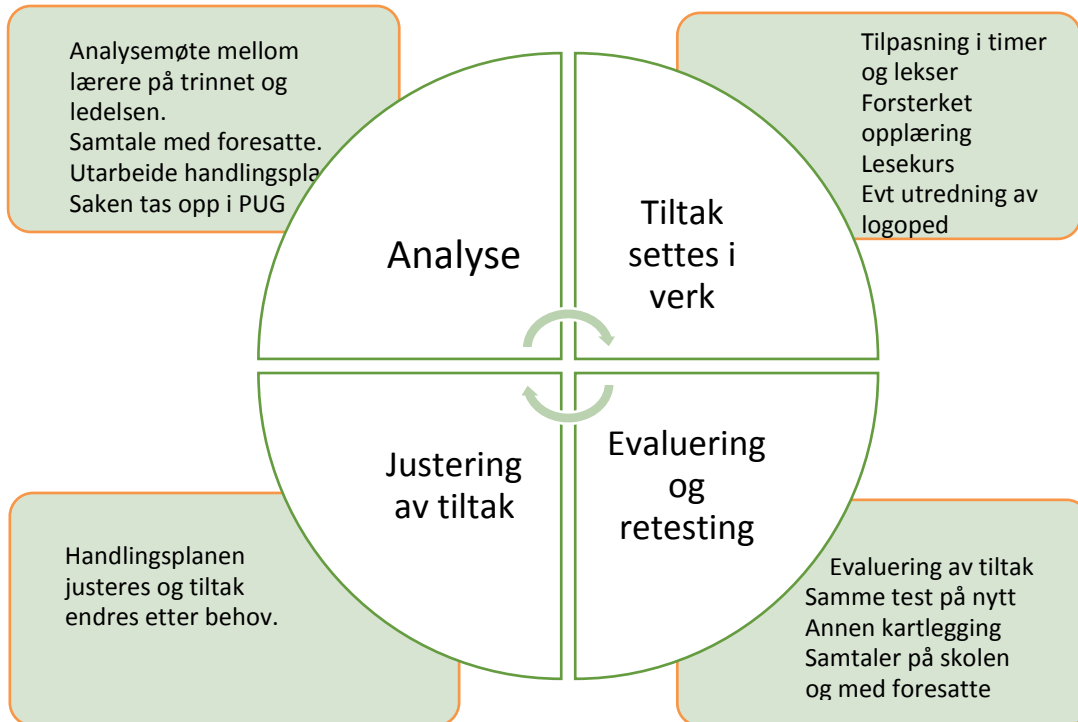
Funksjonelle ferdigheter i lesing og skriving er viktige for den fremtidige læringen og mestringen til eleven gjennom skoleløpet, og senere i arbeids- og samfunnslivet. Dersom et barn ikke følger forventet lese- og skriveutvikling, er det viktig å gripe tak i dette så raskt som mulig gjennom målrettede tiltak og oppfølging.

Intensiv opplæring er ment å være en del av den ordinære tilpassede opplæringen. Det skal være en kortvarig og målrettet innsats fra skolen i lesing og skriving for elevene som har behov for det. Målet er at elever som trenger det, raskt skal få egnet støtte og oppfølging slik at problemene ikke får mulighet til å utvikle og forsterke seg videre i opplæringsløpet. Bønes skole er organisert med vekt på fleksibilitet, slik at lærerne raskt skal kunne følge opp elever som strever gjennom hyppige, korte og intensive økter. Skolen gjennomfører lesekurs for elever på 2.-7. trinn.

Oppfølging av elever som ikke følger forventet leseutvikling (som er i kritisk sone på kartleggingsprøver eller mestringsnivå 1 på nasjonale prøver):

Lesekurs:

Lesekursene er for elever som ikke er funksjonelle lesere og som ikke har forventet leseutvikling på 3. – 7. trinn. I tillegg har vi lesekurs fra skolestart på 2. trinn for elever som har behov for en ny start i innlæringen av språklydene. Kartlegging av leseferdigheter gjøres årlig (se egen plan), og vil gi lærerne en pekepinn om hvilke elever som vil trenge ekstra oppfølging av lesingen. Elever som gjennom kartlegging og observasjon viser behov, vil få tilbud om lesekurs. Kursene vil gå over 10 uker. Det blir økter på 60 minutter 4 ganger per uke. Det kan delta inntil 4 elever på hvert kurs. Utprøving 1.-4. trinn skoleåret 2020-21.

Hovedstrategien i lesekursene på 3.-7. trinn er **helhetslesing**. Kursene bygger på metodikk beskrevet i Leselos, samt i bøkene «Spesialpedagogisk leseopplæring – en veileder» av Oddhild Godøy og May Britt Monsrud, «Leseopplæring på grunnleggende nivåer for unge og voksne» av Vigdis Refsahl og «Leseopplæring på teoretisk grunnlag» av Jørgen Frost.

Hovedområder	Mål – hva skal elevene lære	Metoder og Arbeidsmåter	Ressurser
Avkodingsferdigheter Leseforståelse	Elevene trygges på den fonologiske strategien Øve på stavelsesstrategien og ortografisk strategi Bli bevisste på tegnsetting Bli mer metakognitive – oppdage når de leser feil og «rydde opp» i lesingen	Helhetslesing har 3 faser: Fase 1 - Helhet: Førlesingsstrategier med fokus på emnet. Lesing med støtte av lærer, stoppe opp ved begreper som trenger forklaring/ utdyping Fase 2 – Arbeid med detaljene: Knytte sammen lyder og bokstaver/ bokstavkombinasjoner, stavelseslesing, dele opp i morfemer, begrepsforståelse, grammatikk, oppsummere innhold i avsnitt m.m. Noen aktuelle oppgaver er listet opp under. Her jobber en i elevenes Fase 3 - Helhet: Repetert lesing av avsnitt. Lese høyt.	Aldersadekvate fagtekster fra Damms Leseunivers Utvalgte tekster fra Nasjonale prøver i lesing på 5. og 8. trinn

<https://lesesenteret.uis.no/getfile.php/1368790/Lesesenteret/NyGIV/V.Refsahl%2C%20Tilta%20lesevansker%5B1%5D.pdf>

DEL 3: BEGREPSAVKLARINGER

Definisjon av lesing:

Lesing har et teknisk aspekt som kalles koding, samt et forståelses aspekt. For at et barn skal lære seg å lese må det i tillegg til avkoding og leseforståelse, være motivert for å lese. Motivasjonen danner selve grunnlaget for leseaktiviteten. Lesing kan derfor defineres slik: LESING = MOTIVASJON X AVKODING X FORSTÅELSE.

Leselos er et verktøy for undervisningsplanlegging og observasjon, beregnet på å støtte elevenes leseutvikling.

Leselos er tilpasset til å følge elevene på alle trinn og i alle fag. Det er et verktøy som skal veilede lærerne slik at de kan løse elevene trygt mot funksjonell leseferdighet. Materiellet består av en sirkelmodell som viser lesingens sentrale områder og et observasjonsskjema som lærere bruker som grunnlag for å veilede elevene videre i den fagspesifikke leseutviklingen.

Verktøyet brukt på Bønes skole, skal fungere som sjekklister eller dynamisk kartlegging for undervisningsplanlegging og for kvalitative observasjoner av elevenes leseutvikling.

Metakognisjon

Læreplanene sier at elevene skal kunne forklare hva de gjør når de leser, og begrunne hvorfor de leser den aktuelle teksten. Videre skal elevene kunne kontrollere og regulere sin egen lesing. Dette betyr at læreren daglig må legge til rette for at elevene får reflektere over egen forståelse og læring gjennom **metakognitive samtaler**. Læreren må gi rom for jevnlig samtaler om hvordan elevene opplever å lære, for eksempel ved å snakke om: **Hva gjorde jeg? Hva gjorde vi? Hva kunne jeg gjort annerledes? Hva kunne vi gjort annerledes? Hva er neste steg i læringsprosessen?**

Leseflyt:

Leseflyt defineres som evnen til å kunne lese en tekst hurtig og korrekt og med god innlevelse, og består av to ulike komponenter: automatisert ordgjenkjenning og en innlevelse som reflekterer tekstens innhold. Å lese med korrekt innlevelse betyr ikke at leseflyt kun kan knyttes til høytlesing. Ved stillelesing kreves det også god leseflyt for å forstå teksten. Vi leser «høyt» inne i vårt eget hode, med en form for indre stemme. Leseflyt karakteriseres som broen mellom ordgjenkjenning og leseforståelse, og er derfor nødvendig også når vi leser for oss selv.

Læringsstrategier:

Utdrag fra LK20 om å lære å lære:

Skolen skal bidra til at elevene reflekterer over sin egen læring, forstår sine egne læringsprosesser og tilegner seg kunnskap på selvstendig vis. Når elevene forstår sine egne læringsprosesser og sin faglige utvikling, bidrar det til selvstendighet og mestringfølelse. Opplæringen skal fremme elevenes motivasjon, holdninger og læringsstrategier, og legge grunnlaget for læring hele livet.

Læringsstrategier defineres som evne til å organisere og regulere egen læring, kunne anvende tid effektivt, kunne løse problemer, planlegge, gjennomføre, evaluere, reflektere og erverve ny kunnskap og viten, og kunne tilpasse og anvende dette i nye situasjoner i utdanning, arbeid og fritid.

Skolens og lærerens oppgave er å legge til rette for at elevene lærer om og utvikler egne læringsstrategier. Her er det sentralt å gi elevene en rekke strategier og kunnskap om når de bør bruke de ulike strategiene som redskaper i sin «verktøykasse» for læring.

I planens del 5 står det nærmere forklart hvilke læringsstrategier elevene på Bønes skole skal lære, og på hvilket klassetrinn strategien skal øves inn.

Kompetente lesere

Kompetente lesere kjennetegnes ved at de

- Er innstilt på å lære noe av lesingen
- kan etablere forventninger til teksten og lese mellom linjene
- utnytter bakgrunnskunnskaper
- vet hvorfor og hvordan man leser
- aktiv både før, under og etter lesingen
- bearbejder og organiserer stoffet
- varierer lese måten både i forhold til teksten og konteksten
- vet når de forstår, og hva de kan gjøre når forståelsen bryter sammen

DEL 4: TRINNPLANER

Mål for leseopplæringen på Bønes skole:

På Bønes skole vil vi at elevene våre skal like å lese. De skal utvikle seg til å bli strategiske lesere som har god leseforståelse og som kan bruke hensiktsmessige strategier i arbeid med ulike tekster. Elevene skal kunne vurdere, forstå og tolke. De skal kunne lese kritisk, vurdere og reflektere over ulike teksters innhold, språk, struktur, pålitelighet, vinkling og argumentasjon. Videre skal de kunne vurdere ny informasjon opp mot det man vet fra før, vurdere ulike kilder opp mot hverandre og kunne lese mellom linjene.

Trinn 1 og 2:

Hovedområder	Mål – hva skal elevene lære	Metoder, arbeidsmåter og ressurser
Språklig bevissthet Elevene skal utvikle språklig forståelse gjennom å leke, improvisere og eksperimentere med rim, rytme,	Kunne rime Kunne telle antall stavelser i ord Kunne telle antall lyder i ord Lytte ut fremlyd, midt-	Leke med språket hver dag, i samlinger og/eller stasjoner. Bruke ord og bildekort til å utforske lyder, stavelser, rim osv. Kjenne igjen ordbilder på skilt og emballasjer, spille språkspill

<p>språklyder, stavelser, meningsbærende elementer og ord.</p>	<p>lyd og siste-lyd. Vise elevene hva som er opptakter og avslutninger. Opptakter: bl, fl, st, skr Avslutninger: ing, ang, ute</p> <p>Bokstavsekvenser: Bli kjent med hvilke lyder som skrives med flere bokstaver (kj, ki, sj, skj, skj, ai, ei, au, øy, oi, ng, gj, hj, tj, ki, ky)</p> <p>Vite at ord kan settes sammen til setninger. Vite forskjell på ord og setninger. Vite hva punktum, spørsmålstegn, komma og utropstegn er og hvordan de skal brukes på egen lesing.</p> <p>Utforske lang og kort vokallyd fordi dette er nøkkelen til å forstå dobbel konsonant</p> <ul style="list-style-type: none"> - Tak (lang a lyd) - Takk (kort a lyd) <p>Lære store og små bokstaver samtidig med fokus på de små bokstavene.</p>	<p>Bruke elevenes navn i språklekene Lære rim og regler utenat</p> <p>Bruke konkrete (fingre) for synliggjøring av sammenheng mellom bokstaver og lyder, og stavelser</p> <p>Dele ord opp i lyder og trekke lyder sammen til ord. Lese non-ord for å sikre at eleven har trygge kodingsferdigheter</p> <p>Jørgen Frost sine «Språkleker» «Språksprell» Ord og bildekort Salaby.no Moava.org</p> <p>Ukeplan gir informasjon om hvordan foresatte kan hjelpe til med lesingen. Foreldremøter har som mål å gi foresatte kunnskap om leseopplæringen.</p> <p>Lesing er tema på utviklingssamtalene.</p>
<p>Koding Vise forståelse for sammenhengen mellom språklyd og bokstav, og mellom talespråk og skriftspråk.</p> <p>Ha trygge avkodingsferdigheter på bokstavnivå,</p>	<p>Kunne forskjell på bokstavnavn og bokstavlyd. Trekke sammen bokstavlyder til ord.</p> <p>Lese enkle ord og tekster med små og store bokstaver på papir og skjerm. Lytte ut lyder for å skrive ord.</p>	<p>Lese nonord for å sikre at eleven har trygge kodingsferdigheter Både analytisk og syntetisk metode skal brukes:</p> <p>Syntetisk metode – fokuserer på lyder og stavelser. Bruke lek, mange sanser og varierte opplevelser for å automatisere bokstavkunnskapen</p> <p>Analytisk metode – Elevene lærer en rekke ordbilder utenat og bruker dem for analyse av ord og lyder. Fokuserer på meningsfulle</p>

<p>fonemnivå (sj-lyd, diftonger, ng-lyd osv.) og morfemnivå (minste meningsbærende enhet)</p>	<p>Lære hva vokaler og stavelser er og hvordan de brukes for å lese Kunne finne vokaler og konsonanter i ord</p> <p>Lese to-stavelser-ord med enkle, lydrette lydfrekvenser Lese hørfrekvente ord ortografisk (som ordbilder) Lese ord med bokstavsekvenser og diftonger</p>	<p>sammenhenger i tekst.</p> <p>Bokstavrekkefølge; s- i- l-o-r-e-m-a fortsetter med bokstaver som gir ord. Bokstaver som krever ekstra fokus for eksempel b-d-k-t-h. Ca. 2 bokstaver per uke. Begynne med lydrette enkle ord på skolen og i lekser som sol/is/les. Opphold i perioder hvor elevene fordyper seg i bokstavene som er innført. Husk lek og moro!!!</p> <p>Alfabetos: Storyline om Alfabetos som bor på skolens loft, og som bidrar til elevenes leseopplæring. Trylling av bokstaver, ulike brev, samt oppgaver.</p> <p>Bokstavsangene til læreverket Elle Melle.</p> <p>Progresjon: Lærer: -Ny lyd modelleres (syntetisk metode) -Modellere hvordan ny lyd blir ord sammen med andre lyder Eleven: - Uttaler enkelt lyder - Trekke lyder sammen til ord - Lese på stavelsernivå - Lese på morfemnivå - Lese ortografisk - Lese lydrette ord med automatikk - Lese ikke-lydrette ord med automatikk - Lese enkle setninger med flyt, sikkerhet og forståelse - Lese litt vanskeligere og lengre setninger</p> <p>Cappelen Damm: Norsk 1 Bokstavbok. Bokstavoppslag i klasserommene og på elevenes pulter.</p> <p>STL+: Skrive tekster på data med lyd støtte. Starte med avskrift av småord, og øke vanskegraden i takt med barnets utvikling. Etterhvert skrive korte tekster som skrives ut og illustreres. Tekstene kan også brukes som leselekser i perioder.</p> <p>Skrive lapper, avskrift, småord, setninger og små fortellinger for å sikre sammenhengen</p>
---	--	--

		mellom å lytte ut lyder og skrive ord. <i>InfoVest forlag: STL+ håndbok</i>
Leseforståelse og Metakognisjon Før, under, etter Gjengi muntlig innhold i tekster Være med å stille spørsmål til tekster som blir lest høyt Gjenskape innholdet i tekster gjerne gjennom kreative arbeidsformer Vurdere tekstens form og innhold Kontrollerer egen leseforståelse	Lese enkle aldersadekvate tekster med flyt, sammenheng og forståelse på papir og digitalt. Alene og sammen med andre. Bruke enkle strategier for leseforståelse Bruke egne kunnskaper og erfaringer for å forstå og kommentere innholdet i leste tekster	Elevene må lese selv og bli lest for hver dag. Introdusere lesefasene før- under – etter lesing. Eleven skal erfare at egne opplevelser og erfaringer er viktig for å forstå tekster Repetert lesing, veiledet lesing, arbeid med ukens rim/regler/dikt, samlesing av ord og setninger, korlesing, opplevelseslesing og høytlesing Lesefinger brukes alltid for å øke mulighetene for sikker avkoding og forståelse Hjertetime: Leselekser som er tilpasset elevens utviklingszone – dvs. at ca. 85 – 90 % av teksten skal kunne leses av eleven med sikkerhet og flyt ved første gangs gjennomlesing. Starte med leselekse til hver bokstav på ulike ferdighetsnivå laget av <i>Vegard Markhus</i> . Etterhvert gå over til å lese ulike typer småbøker og fagtekster, også de på ulike nivå som er tilpasset den enkelte elev.
Målorientering Uttrykke formålet med lesingen Velge lese måte ut fra formålet Endre lese måte ved behov	Vite at lesing handler om å forstå. Vite at vi ikke bare leser for å lese. Vite at lesing handler om å: - Lære - Oppleve - Gjøre Vite hva et læringsmål er Forklare hensikten med læringsmål Øve sammen med andre på hvilken lese måte som er lurt å bruke i forhold til formålet med lesing av	Bruke et rikt utvalg av tekster slik at eleven gjentatte ganger øver på hva slags type tekst de skal lese og hva som er målet med lesingen. Lesefasene før- under og etter er viktig for målorientering. Elevene skal delta i leseaktiviteter og dialoger i par, på stasjoner og i full klasse som sikrer denne forståelsen. Lesing av fagtekster skal knyttes opp mot kompetansemål.

	<p>teksten</p> <p>Øve på å endre lese måte og sammen med andre og reflektere over hva endret lese måte gjorde med lesingen</p> <p>Bruke enkle lesestrategier – se eget ark om lesestrategier</p>	
<p>Ordforråd</p> <p>Systematisk begrepslæring</p> <p>Stoppe opp ved og markerer ukjente ord i en tekst</p> <p>Tar i bruk nye strategier for å lære nye ord</p> <p>Bruker nye ord i presentasjoner</p>	<p>Lære de grunnleggende over- og underbegreper etter Magne Nyborgs modell.</p> <p>Vite at det er meningen at det er mange ord i tekster som vi ikke kan</p> <p>Vite at ved ord vi ikke forstår stopper vi opp og finner ut av det</p> <p>Vite at vi leser for å forstå. Vite at det er supert å spørre når teksten har ord som ikke forstås.</p>	<p>Lærerne må legge opp til regelmessige begrepsundervisningsøkter. Bruke konkrete aktivt og knytte undervisningen opp til verden omkring elevene.</p> <p><i>Aha! Begripe med begrep</i></p> <p>Lærer modellerer i lesesituasjoner:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Hvis det dukker opp et ord jeg ikke forstår kan jeg.... <p>Lærer etablerer rutiner for hvordan trinnet arbeider med «nye» ord.</p>

Trinn 3 og 4:

Hovedområder	Mål – hva skal elevene lære	Metoder, arbeidsmåter og ressurser
<p>Koding</p> <p>Vise forståelse for sammenhengen mellom språklyd og bokstav, og mellom talespråk og skriftspråk.</p> <p>Ha trygge</p>	<p>Eleven skal mestre selvstendig alle symboliseringsformene på ordnivå:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Bokstaver, bokstavsekvenser og morfemer 	<p>Hjertetimen – eleven blir ukentlig lest en til en med for å lytte etter elevens kodingsnivå. Elever som hadde trygge kodings-ferdigheter etter 2. trinn vil ikke nødvendigvis opprettholde dette gjennom hele skoleløpet. Derfor må elevens kodings-ferdigheter passes godt på ved at elever blir lest individuelt med i kjent og ukjent tekst.</p>

<p>avkodingsferdigheter på bokstavnivå, fonemnivå (sj-lyd, diftonger, ng-lyd osv.) og morfemnivå (minste meningsbærende enhet)</p> <p>Leser med flyt</p> <p>Leser i samsvar med særtrekk ved ulike tekster</p>	<p>Eleven skal mestre å lese med flyt:</p> <p>Plasserer både trykk og tonefall på en måte som viser at de kjenner betydningen av enkeltord, meningsbærende uttrykk og setninger</p> <p>Utnytter informasjonen fra komma, punktum, utrops-, spørre – og anførselstegn.</p> <p>Variere stemmen for å fremheve sentrale poeng.</p> <p>Vurderer hvor det er naturlig å legge inn pauser.</p>	<p>For å øve leseflyt:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Høytlesing også av fagtekster for at eleven skal vite hvordan faguttrykkene høres ut - Samtaler med elevene om hva som er karakteristisk for leseflyt - Trekke paralleller mellom lesing og muntlig tale og hvordan tegnsetting påvirker leseflyt - Korlesing og repetert lesing
<p>Leseforståelse og Metakognisjon</p> <p>Før, under, etter</p> <p>Gjengi muntlig innhold i tekster</p> <p>Være med å stille spørsmål til tekster som blir lest høyt</p> <p>Gjenskape innholdet i tekster gjerne gjennom kreative arbeidsformer</p> <p>Vurdere tekstens form og innhold</p> <p>Kontrollere egen leseforståelse</p>	<p>Før lesing – arbeid med metakognisjon:</p> <p><i>Forutsi og orientere seg i tekstens tema og innhold</i></p> <p>Hva slags tekst er dette?</p> <p>Hva tror du det handler om?</p> <p><i>Aktivere forkunnskaper</i></p> <p>Hva vet jeg om dette?</p> <p><i>Avklare hensikten med lesingen</i></p> <p>Hva er målet med lesingen?</p> <p><i>Vurdere tekstens vanskelighetsgrad</i></p> <p>Er teksten for vanskelig for at jeg kan lese den alene? Hvem kan jeg spørre om hjelp?</p> <p>Øve på å stille spørsmål til tekster, reflektere over og dra linjer fra tidligere</p>	<p>Modellering: Lærer viser elevene hvordan det skal arbeides</p> <p>Mengdelesing – det skal settes av tid til at eleven daglig får lest alene og sammen med andre</p> <p>Læringsstrategier som skal brukes:</p> <p>Tankekart</p> <p>Nærlese</p> <p>Samtale med læringspartner med startsetninger som</p> <p>Jeg ser at...</p> <p>Jeg tenker at...</p> <p>BO (bilde/overskrift)</p> <p>Lese lineært og ikke lineært</p>

	<p>kunnskap</p> <p>Under lesing <i>Tenke over det jeg leser</i> Hva handler det om <i>Nye ord i teksten</i> Hva betyr dette ordet? Hva betyr ordet i denne sammenhengen? <i>Skille ut viktig informasjon</i></p> <p>Etter lesing Gjengi og oppsummere <i>Finne sammenhenger</i> <i>Vurdere tekstens form og innhold</i> Handlet teksten om det jeg trodde? Hva var likt det jeg trodde og hva var ulikt? Hva er tekstens høydepunkt?</p> <p>Evaluering av leseprosessen Jeg har lært at... Jeg vet at... Neste gang vil jeg heller...</p>	<p>Læringsstrategier som skal brukes: Tankekart Nærlese Streke under ord Sette ord inn i ordbok Ordjakt Nøkkelord</p> <p>Læringsstrategier som skal brukes Lage spørsmål Gjenfortelle ved hjelp av startsetninger Årsak – virkningskart VØL-skjema Rekkefølgekart/tidslinjer</p> <p>Gjenskape tekster gjennom samtale, skiving, lek, bevegelse og andre kreative uttrykk. Digitalt/Creaza?</p> <p>Veiledet lesing/Hjertetime</p> <p>Det skal leses hjemme hver dag. Leselekser som er tilpasset elevens utviklingszone – dvs. at ca. 85 – 90 % av teksten skal kunne leses av eleven med sikkerhet og flyt ved første gangs gjennomlesing. Foresatte signerer når leksen er gjort.</p> <p>Foresatte får informasjon fra lærerne om hvordan de kan hjelpe barna med leseleksene. Foreldremøter har som mål å gi foresatte kunnskap om den andre leseopplæringen.</p> <p>Lesing er tema på utviklingssamtalene</p>
--	--	--

		<i>LeseLos permen</i>
<p>Målorientering</p> <p>Uttrykke formålet med lesingen</p> <p>Velge lese måte ut fra formålet</p> <p>Endre lese måte ved behov</p>	<p>Vite at lesing handler om å forstå. Vite at vi ikke bare leser for å lese.</p> <p>Vite at lesing handler om å:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Lære - Opplive - Utføre <p>Vite hva et læringsmål er</p> <p>Forklare hensikten med læringsmål</p> <p>Reflektere over sammenhengen mellom læringsmålene og valg av lese måte</p> <p>Vite navn på ulike lese måter som kan være hensiktsmessig å bruke ut fra formålet med lesingen:</p> <p><i>Letelesing, nærlesing, lineær lesing, ikke lineær lesing, stillelesing, korlesing, høytlesing, opplevelseslesing</i></p> <p>Øve på å endre lese måte og reflektere sammen med andre over hva endret lese måte gjorde med lesingen</p> <p>Bruke enkle lesestrategier – se eget ark om lesestrategier</p>	<p>Tydelige læringsmål før lesing</p> <p>Lesebestilling: Ukentlig felles lesebestilling for hele trinnet. Gerne fagtekster hvor elevene øver før, under, etter lesing, metakognisjon kombinert med lesestrategier for trinnet.</p> <p>Knyttneveprøven brukes på biblioteket og eleven vet at denne gjelder for opplevelseslesing</p> <p>Veiledet lesing i grupper hvor mål – fagtekster, lese måter og leseforståelse øves jevnlig</p> <p><i>LeseLos permen</i></p>
<p>Ordforråd</p> <p>Stoppe opp ved og markerer ukjente ord i en tekst</p> <p>Tar i bruk nye strategier for å lære nye ord</p>	<p>Vite at det er meningen at det er mange ord i tekster som vi ikke kan</p> <p>Vite at ved ord vi ikke forstår stopper vi opp og finner ut av det</p> <p>Vite at vi leser for å</p>	<p>Streke under ord</p> <p>Sette ord inn i ordbok</p> <p>Ordjakt</p> <p>Nøkkelord</p> <p>Begrepskart</p> <p>Ukentlig arbeide med nye ord ut i fra FFF:</p> <p>Forventing: Lærer skaper spenning om ordets betydning</p>

<p>Bruker nye ord i presentasjoner</p>	<p>forstå. Vite at det er supert å spørre når teksten har ord vi ikke forstår.</p> <p>Lære FFF-metoden for å arbeide med nye ord</p>	<p>Lærer minner om den sammenhengen de inngår i</p> <p>Form: Lærer legger opp til arbeid med ordets bokstav-sekvenser, stavelser, morfemer, ord-i-ord, øving (les – si – skriv), orddiktat</p> <p>Forklaring: Lærer modellerer hvordan man finner forklaringer fra ordlister, synonymer og antonymer, daglige og faglige assosiasjoner, tegning, egne setninger og presentasjoner</p> <p><i>LeseLos-permen</i></p>
--	--	--

Trinn 5 – 7:

Hovedområder	Mål – hva skal elevene lære	Metoder, arbeidsmåter og ressurser
<p>Metakognisjon Kontrollerer egen leseforståelse</p> <p>Reflekterer over anvendte lesestrategier</p>	<p>Elevene kontrollerer egen leseforståelse og reflekterer over anvendte lesestrategier (her forstått som både lesemåter og læringsstrategier)</p>	<p>Modellere for elevene, samt la elevene prøve ut hvilke lesemåter og læringsstrategier som er hensiktsmessige ut fra læringsmål:</p> <ul style="list-style-type: none"> - hva er formålet med å lese denne teksten? - Hvordan skal vi lese denne teksten? - Hvordan skal vi arbeide for å nå læringsmålene? <p>Trene elevene i å reflektere over egen læring ved å delta i metakognitive konferanser/ samtaler med andre – før, under og etter tekstarbeid:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Læresamtale (hva forstår vi, hva forstår vi nesten, hva forstår vi ikke?) <p>Bruke metakognitive samtaler og stille spørsmål som:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Hva er det lurt at jeg gjør for å forstå? - Hvilke strategier skal jeg velge for å forstå? - Dersom jeg ikke forstår, hva kan jeg gjøre annerledes for å forstå?
<p>Koding og leseflyt</p> <p>Vise forståelse for sammenhengen</p>	<p>Elevene skal kunne den tekniske siden ved</p>	<p>Systematisk arbeid med:</p> <ul style="list-style-type: none"> - sammensatte ord - morfemer

<p>mellom språklyd og bokstav, og mellom talespråk og skriftspråk.</p> <p>Ha kunnskap om hvordan ord er bygd opp (bokstaver, fonemer, stavelser, for- og etterstavelser og morfemer.)</p> <p>Ha automatisert ordgjenkjenning og mestre ortografisk lesing.</p> <p>Lese vanskelige og ikke-lydrette ord med nøyaktighet.</p> <p>Bruke hensiktsmessige strategier for lesing av vanskelige ord.</p> <p>Leser høyfrekvente ord med automatikk.</p> <p>Ha trygge avkodingsferdigheter på bokstavnivå, fonemnivå (sj-lyd, diftonger, ng-lyd osv.) og morfemnivå (minste meningsbærende enhet</p> <p>Utnytte informasjon og bruke tegnsetting riktig. Vurderer hvor det er riktig å sette pauser.</p> <p>Lese med flyt</p> <p>Leser i samsvar med særtrekk ved ulike tekster</p>	<p>lesing.</p> <p>Elevene leser aldersadekvate tekster med flyt og forståelse.</p> <p>Elevene skal ha gode kodingsferdigheter på bokstavnivå, bokstavsekvensnivå og ordnivå.</p> <p>Elevene leser i samsvar med særtrekk ved ulike tekster.</p> <p>Elevene skal kunne den tekniske siden ved lesing.</p> <p>Elevene leser aldersadekvate tekster med flyt og forståelse.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - prefiks og suffiks - dobbeltkonsonant, ord med diftonger - komplekse grafem. <p>Repetert lesing av ord med komplekse grafem.</p> <p>Modeller for elevene at å lese med flyt og korrekt intonasjon krever utnyttning av tegnsetting for å lage naturlige pauser under lesing.</p> <p>Analysere om et ord lettere kan leses ved å dele opp i stavelser, finne rotmorfem eller dele et sammensatt ord opp i de ulike stavelsene.</p> <p>La elevene trene på å lese ulike tekster og variere stemmebruken med hensyn til hva som er formålet med lesingen.</p> <p>Trene elevene i å utnytte de ulike sjangrenes særtrekk under lesing.</p> <p>Veiledet lesing i grupper (helhetslesing)</p> <p>Klasselekurs på hvert trinn (om høsten)</p> <p>Bruke resultater etter all kartlegging og observasjon for å tilpasse til den enkeltes nivå når det gjelder lese – og skriveoppgaver.</p> <p>Ved behov iverksette individuelle og intensive tiltak for å bedre kodingsferdighetene</p>
Førforståelse og Leseferdigheter	Eleven skal forstå	Modellere og trene elevene i bruk av

<p>Knyttet til arbeid med de tre lesefasene:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Før lesing - Under lesing - Etter lesing <p>Gjengi muntlig innhold i tekster</p> <p>Være med å stille spørsmål til tekster som blir lest høyt</p> <p>Gjenskape innholdet i tekster gjerne gjennom kreative arbeidsformer</p> <p>Vurdere tekstens form og innhold</p> <p>Kontrollerer egen leseforståelse</p>	<p>teksten ved at han/hun kan strukturere informasjon fra teksten, stille spørsmål, gjengi, gjenskape og vurdere teksten</p> <p>Før lesing Forutsi og orientere seg i tekstens tema og innhold. Hva tror du at det handler om? Aktivere forkunnskaper Hva vet jeg om dette? Avklare hensikten med lesingen? Hva er målet med lesingen? Vurdere tekstens vanskelighetsgrad? Er teksten for lett, passe eller vanskelig?</p> <p>Under lesing <i>Tenk over det du leser!</i> Hva handler teksten om? <i>Begrepsinnlæring</i> Hva betyr dette ordet? Hva betyr ordet i denne sammenhengen? <i>Finn ut hva som er det viktigste i teksten.</i></p> <p>Etter lesing <i>Gjengi og oppsummere</i></p>	<p>læringsstrategier.</p> <p>Lese høyt for elevene hver dag.</p> <p><u>Bruke ulike læringsstrategier som:</u> Bruk av læringspartner Tankekart/tegnekart VØL-skjema BO-blikk Tenkeskriving Superblikk</p> <p><u>Bruke ulike lese måter som:</u> Letelesing Nærlesing Lineær lesing Skumlesing Stillelesing Korlesing Høytlesing Opplevelseslesing</p> <p><u>Bruke ulike læringsstrategier som:</u> Tankekart Strek under ord du ikke forstår Lese med blyant i hånd Sette ord inn i ordbok Ord-jakt Nøkkelord Bildenotat VØL - skjema Venndiagram Rammenotat Tokolonnotat Styrkenotat Sammendrag En-setningssammendrag Refleksjonsnotat Les, stopp, tenk Foregripe handlingen – hva tror du skjer videre?</p> <p>Etter lesing Læringspartner</p>
---	---	---

	<p><i>Finne sammenhenger?</i> Hva forandres i fortellingen? Hva er likt og hva er ulikt? <i>Vurdere tekstens innhold og form?</i> <i>Vurdere samspillet mellom innhold og form?</i> Hva slags tekst er dette? <i>Evaluering av prosessen</i> Jeg har lært at... Jeg vet at....</p>	<p>Lage spørsmål (åpne, lukkede spørsmål) Årsak- virkningskart Venndiagram Rekkefølgekart/Tidslinjer Lage setninger som knyttes til konkrete læringsmål fra timen. Gjenfortelling, muntlig og skriftlig Gjenfortelle med hjelp av startsetninger Sammendrag Skrive enkel sakstekst ut i fra tankekart og nøkkelord Læresamtale Gjenskape teksten gjennom drama/rollespill Egen tekstproduksjon ved bruk av skriverammer</p>
<p>Målorientering Uttrykke formålet med lesingen Velge lese måte ut fra formålet Endre lese måte ved behov</p>	<p>Elevene skal uttrykke formålet med lesingen, Kunne velge ulike lese måter og ut fra formålet med lesingen, bestemme lese måte og endre lese måte ved behov. Elevene skal kunne forklare hensikten med læringsmål, arbeide etter læringsmål, samt kunne sette seg egne læringsmål.</p>	<p>Benytte lesebestillinger som har lese mål (se draftet i LeseLos) og læringsmål. Definerte læringsmål på ukeplanen. Utvikle elevenes bevissthet på målet for tekstarbeidet. La elevene sette egne læringsmål og lese mål. Trene elevene i å vurdere eget arbeid og måloppnåelse. Eksplisitt opplæring i bruk av ulike lese måter. La elevene prøve ut ulike lese måter under veiledning. Legge til rette for at elevene kan velge lese måte selv, ut fra hva som er hensiktsmessig når det gjelder formålet for lesingen. Gjennomføre metakognitive samtaler med elevene, slik at de blir bevisste på om valgte lese måte var hensiktsmessig ut fra formålet med lesingen. Lærer modellerer hvordan ulike lese måter henger sammen med mål.</p>
<p>Ordforråd Stoppe opp ved og</p>	<p>Eleven skal utvikle et</p>	<p>Arbeide med ordforklaringer og</p>

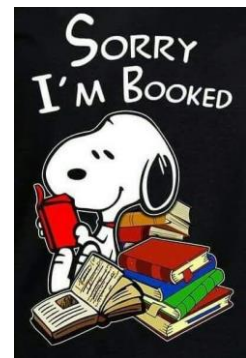
<p>markerer ukjente ord i en tekst</p> <p>Tar i bruk nye strategier for å lære nye ord</p> <p>Bruker nye ord i presentasjoner</p>	<p>godt ordforråd som består av:</p> <ul style="list-style-type: none"> - hverdagspråk - fagspesifikke begreper <p>Eleven skal se etter ukjente ord, forsøke å finne ut hva de betyr og bruke dem videre i læring</p> <p>Eleven skal bruke nye ord muntlig og skriftlig</p>	<p>begrepsforståelse i alle fag.</p> <p>Jobbe tverrfaglig og i dybden med sentrale begreper. Begrepene må knyttes til tema.</p> <p>Legge til rette for at elevene bruker egne livserfaringer og bakgrunnskunnskaper i arbeidet med å lære seg nye begreper.</p> <p>Bruke nye begreper gjennom undring, dialog og refleksjon eksempelvis: klassesamtaler, læresamtaler mellom elever, faglige samtaler mellom lærer og elev, debatter osv</p> <p>Arbeide systematisk med begreper i tekstarbeid.</p> <p>Lærer modellerer en oppskrift på hva som skal gjøres i møte med nye ord: Lese ordet en gang til, og sjekke om jeg har lest det rett.</p> <p>Hvis det ikke hjelper kan jeg lese hele setningen en gang til.</p> <p>Hvis det ikke hjelper, kan jeg lese videre, kanskje blir ordet forklart senere.</p> <p>Hvis ordet ikke blir forklart i teksten, kan jeg slå opp ordet, spørre medelever.</p> <p>Hvis jeg fremdeles ikke har funnet en forklaring, kan jeg spørre lærer.</p> <p>Finne og markere fagspesifikke ord og jobbe systematisk med disse når det gjelder ordenes innhold, bruk og form:</p> <ul style="list-style-type: none"> -i læringsmålene -i fagtekster/skjønlitterære tekster <p>Arbeide med å finne synonymer og antonymer. Gjøre elevene oppmerksomme på at det finnes homonymer.</p> <p>Arbeide med ukens ord. Markere ukens ord på ukeplanen.</p> <p><u>Arbeide med læringsstrategier som:</u></p>
---	--	---

		<p>Ordbank Over - og underbegrep Tankekart Læresamtalen Kolonnenotat Begrepskart Trene elevene i å bruke overvåkingsstrategier, slik at de finner ut av ord de ikke forstår</p> <p>Arbeide med nye ord ut fra FFF: Forventning (skape spenning om ordets betydning, minne om den sammenhengen de inngår i) Form (bokstavsekvenser, stavelser, morfemer, ord i ord, les, si skriv, orddiktat) Forklaring (fra ordliste, synonymer og motsetninger, daglige og faglige assosiasjoner, tegning, egne setninger)</p>
--	--	--

Nb! Alle lese- og læringsstrategier som er henvist til i planen, er beskrevet i Del 5

DEL 5: VEDLEGG**Vedlegg 1: Oversikt over lesing som grunnleggende ferdighet i alle fag:**

NORSK:	<p>Kunne lese både på papir og digitalt.</p> <p>Kunne lese og reflektere over skjønnlitteratur og sakprosa.</p> <p>Kunne beherske lesestrategier tilpasset formålet med lesingen.</p> <p>Kunne vurdere tekster kritisk.</p> <p>Kunne lese sammensatte tekster som kan inneholde skrift, bilder, tegninger, tall og andre uttrykksformer.</p> <p>Utviklingen går fra grunnleggende avkoding og forståelse av enkle tekster til å kunne forstå, tolke, reflektere over og vurdere stadig mer komplekse tekster i ulike sjangre.</p>
MATEMATIKK	<p>Skape mening både i tekster fra daglig- og samfunnslivet og i matematikkfaglige tekster.</p> <p>Kunne sortere informasjon, analysere og vurdere form og innhold og sammenfatte informasjon i sammensatte tekster.</p> <p>Å finne og bruke informasjon i stadig mer komplekse tekster med avansert symbolspråk og begrepsbruk.</p> <p>Utvikling av det å kunne lese i matematikk går fra å finne og bruke informasjon i tekster med enkelt symbolspråk, til å finne mening og reflektere over komplekse fagtekster med avansert symbolspråk og begrepsbruk.</p>
KRLE	<p>Kunne oppleve og forstå ulike religiøse og filosofiske tekster.</p> <p>Kunne reflektere over og tolke tekster, illustrasjoner, symboler og andre uttrykk.</p> <p>Kunne sammenligne og systematisere informasjon og vurdere kilder kritisk.</p> <p>Utviklingen av det å kunne lese i KRLE går fra å kunne forstå innholdet i enkle tekster til å kunne analysere og vurdere form og innhold i komplekse tekster. Dette innebærer i økende grad å forstå fagbegreper og å kunne finne, bruke og vurdere ulike kilder til informasjon</p>
	<p>Kunne forstå naturfaglige begreper, symboler, figurer og argumenter gjennom arbeid med naturfaglige tekster.</p>

NATURFAG	<p>Kunne utforske, identifisere, tolke og bruke informasjon fra ulike teksttyper og vurdere kritisk hvordan naturvitenskapelig informasjon framstilles og brukes i argumenter.</p> <p>Utviklingen av å kunne lese i naturfag går fra å finne og bruke informasjon i tekster til å forstå tekster med stadig flere fagbegreper, symboler, figurer, tabeller og implisitt informasjon.</p>
ENGELSK	<p>Kunne forstå og reflektere over innhold i ulike typer tekster på papir og digitalt, noe som skal bidra til leseglede og tilegnelse av språk.</p> <p>Kunne lese og finne informasjon i sammensatte tekster med konkurrerende budskap og å bruke lesestrategier til å forstå eksplisitt og implisitt informasjon.</p> <p>Utviklingen av leseferdigheter i engelsk går fra å eksperimentere med språklyder, stavemønstre og stavelser til å lese varierte og komplekse tekster med flyt og forståelse og i stadig større grad kunne reflektere over og vurdere ulike typer tekster kritisk.</p>
SAMFUNNSFAG	<p>Kunne utforske, tolke og reflektere kritisk over ulike historiske, geografiske og samfunnskunnskaplige kilder.</p> <p>Kunne finne informasjon og bevisst velge og velge bort ulike kilder.</p> <p>Kunne reflektere over hvordan ståsted og perspektiv påvirker ulike kilder, kjenne igjen argumentasjon og å skille mellom meninger, fakta og påstander.</p> <p>Utviklinga av leseferdigheter i faget går fra å bruke få og tilrettelagte kilder til selv å finne og sammenligne informasjon i et større mangfold av kilder med større kompleksitet.</p>
KUNST OG HÅNDVERK	<p>Kunne tolke, forstå og vurdere visuelle og materielle omgivelser.</p> <p>Kunne lese tekniske tegninger og anvisninger er sentralt i praktisk problemløsning og for å kunne vurdere form, funksjonalitet og holdbarhet.</p> <p>Utviklingen av å kunne lese i kunst og håndverk går fra å gjenkjenne og avkode til å reflektere kritisk over visuelle virkemidler og kulturelle referanser.</p>
MUSIKK	<p>Kunne tolke og forstå ulike musikalske tekster, både nedskrevne musikalske tegn og symboler og tekster sammensatt av flere modaliteter, digitalt og i sceniske fremføringer.</p> <p>Utviklingen i å kunne lese i musikk går fra å kunne gjenkjenne, samtale om og bruke enkle tegn og symboler til å kunne nyttiggjøre seg ulike notasjonsformer i musikalsk samhandling og å kunne forstå og reflektere over bruk av musikk, dans og tilhørende virkemidler i stadig mer komplekse</p>

	uttrykk
MAT OG HELSE	<p>Kunne forstå, tolke og vurdere oppskrifter, tabeller og illustrasjoner i forbindelse med matlaging.</p> <p>Kunne forstå og vurdere relevante fagtekster.</p> <p>Utviklingen av leseferdigheter i faget går fra å forstå enkle illustrasjoner og sammensatte tekster på papir og skjerm til å tolke og kritisk vurdere mer komplekse fagtekster, figurer og tabeller i ulike medium.</p>
KROPPSØVING	<p>Kunne finne, tolke og kritisk vurdere ulike former for tekster og informasjon og å søke kunnskap som er nødvendig for å utvikle kompetanse i faget.</p> <p>Utviklingen av leseferdigheter i kroppsøving går fra å hente inn og reflektere over informasjon fra enkle instruksjoner, kart og tekster til å kunne lese mer sammensatte og fagspesifikke tekster, kart og bilder.</p>

Vedlegg 2: Oversikt over lesemåter:

Letelese:	Brukes når du er på jakt etter detaljer i en tekst. Lurt å bruke når du skal finne svar på spørsmål i teksten.
Nærlesing	Lese langsomt og passe på at du forstår alle ordene og hvordan teksten henger sammen.
Skumlesing:	Brukes for å skaffe deg en oversikt over teksten. Finne viktige ord, setninger og avsnitt. Bruke fine førkunnskaper til å finne ut hva du tror teksten handler om, og hva det er viktig å se nærmere på eller hoppe over.
Lineær lesing:	Å lese en tekst fra begynnelse til slutt.
Ikke-lineær lesing/fotolesing	Lese tekster som ikke har en bestemt start eller slutt. Dette er ofte sammensatte tekster (bilde og tekst) eller hypertekster (internett).
Høytlesing	Lese tekst høyt for deg selv og/eller sammen med andre. Du må lese høyt og tydelig. Lese i passe tempo. Legge vekt på viktige ord, og å kunne lese med innlevelse.
Korlesing	Å lese høyt sammen med andre. Her jobber vi med leseflyt og støtter hverandre.
Opplevelseslesing	Lese for å oppleve og for å få gode leseerfaringer. Du arbeider med å finne dine lesevaner og måter å forstå en tekst på.
Stillelesing	Å lese stille for seg selv.

Vedlegg 3: Leselos-skjema

Elev: _____ Fag: _____

 Område	Komponenter	Mestrer med modellering	Mestrer med støtte	Mestrer selvstendig
MÅLRETNING	Orienterer seg i tekst	☐	☐	☐
	Uttrykker formålet med lesingen	☐	☐	☐
	Velger lese måte ut fra formålet	☐	☐	☐
FØRFORSTÅELSE	Utnytter egne forkunnskaper for å foregripe innholdet	☐	☐	☐
	Vurderer (oppretholder eller endrer) egne antakelser	☐	☐	☐
ØFDLESING	Leser med flyt	☐	☐	☐
	Stopper opp ved ukjente ord	☐	☐	☐
	Tar i bruk strategier for å lære ukjente ord	☐	☐	☐
LESEFORSTÅELSE	Tar i bruk nye faglige ord og uttrykk skriftlig og/eller muntlig	☐	☐	☐
	Strukturerer informasjon fra tekst	☐	☐	☐
	Stiller spørsmål til/fra tekst	☐	☐	☐
	Gjengir innholdet i tekst	☐	☐	☐
	Gjenskaper innholdet i tekst	☐	☐	☐
	Vurderer forholdet mellom form, innhold og språklige virkemidler	☐	☐	☐

METAKOGNISJON

Vedlegg 4: «Skøyen-skjema»

Navn																			
MÅLRETNING: Utrykker formålet med lesingen																			
Velger lese måte, og endrer lese måte etter behov.																			
FØRFORSTÅELSE: Orienterer seg i teksten, «superblikk» - utnytter forkunnskaper, - foregriper																			
AVKODING: Benytter lesefinger (1.- 4. trinn)																			
Har fonologisk bevissthet (Kan rime og lytte ut lyder)																			
Kjenner alle bokstaverne ved navn og lyd																			
Benytter fonologisk strategi ved ukjente og lange ord																			
Stavelsesleser (kan dele ord i stavelser)																			
Kunnskap om morfemer, forstavelser og endelser																			
Høytlelingen høres ut som mekanisk omkodning av bokstaver																			
Gjentar småord eller stavelser																			
Forveksler eller utelater høyfrekvente småord																			
Har hørbare vansker med ord (Utelating -omkasting)																			
Har vansker med å lese ukjente ord/sammensatte ord																			
Har vansker med å lese lange ord																			
Leser sakte																			
Leser nølende/usikker																			
Leser hakkete/ monotont																			
Leser anstrengt																			
Leser raskt																			
Gjetteleser																			
Leser unøyaktig																			
Leser NØYAKTIG																			
Retter seg selv, rydder opp i feillesinger																			
Benytter tegnene i teksten																			
Intonasjon, leser med innlevelse og flyt																			

Navn:																			
ORDFORRÅD: Stopper opp og markerer nye ord																			
Tar i bruk nye strategier for å lære nye ord																			
Tar i bruk nye ord både muntlig og skriftlig																			
LESEFORSTÅELSE: Viser god forståelse																			
Viser liten forståelse																			
Strukturerer informasjon fra teksten																			
Stiller spørsmål fra teksten																			
Oppsummerer innholdet i teksten																			
Gjenskaper innholdet i teksten																			
Vurderer form, innhold og språklige virkemidler																			
METAKOGNISJON: Kontrollerer egen forståelse																			
Reflekterer før, under og etter lesing																			
Elevene må kunne forklare: Hva gjør du? / Hvordan gjør du det? – Hvorfor gjør du det?																			
MOTIVASJON / LESEINTERESSE: Liker eleven å lese? Glad/lite glad i å lese																			
Notater:																			

Vedlegg 5: Plan for oppfølging av elever «handlingsplan»

Elevens navn:

Kontaktlærer:

Dato for utfylling:

Beskriv elevens interesser og sterke sider:**Beskriv elevens faglige utfordring:****Undersøkelser og/ eller tiltak som er gjort eller har vært prøvd ut (tester, rapporter, observasjon)****Mål:****Tiltak, ønsket effekt og dato for evaluering:****Evaluering og avtaler om videre arbeid (justering av tiltak m.m.)**

Vedlegg 6: Progresjonsplan for innlæring av læringsstrategier:

Strategi	Trinn 1	Trinn 2	Trinn 3	Trinn 4	Trinn 5	Trinn 6	Trinn 7
Læresamtalen som samtaleform i klasserommet	Green	Blue	Yellow	Purple	Red	Yellow	Red
Foregripe tekst	Green	Blue	Yellow	Purple	Red	Yellow	Red
Tanke- og tegnekart	Green	Blue	Yellow	Purple	Red	Yellow	Red
Bildenotat	Green	Blue	Yellow	Purple	Red	Yellow	Red
Gjenfortelling	Green	Blue	Yellow	Purple	Red	Yellow	Red
Begrepskart (eller andre måter å jobbe med begrep på)	Green	Blue	Yellow	Purple	Red	Yellow	Red
Tenkeskrive	Green	Blue	Yellow	Purple	Red	Yellow	Red
Lesestopp		Blue	Yellow	Purple	Red	Yellow	Red
Les, stopp, tenk		Blue	Yellow	Purple	Red	Yellow	Red
Lage spørsmål til tekst		Blue	Yellow	Purple	Red	Yellow	Red
Venndiagram		Blue	Yellow	Purple	Red	Yellow	Red
VØ(S)L – skjema			Yellow	Purple	Red	Yellow	Red
Rekkefølgekart			Yellow	Purple	Red	Yellow	Red
Sammendrag			Yellow	Purple	Red	Yellow	Red
Refleksjonsnotat/ læringslogg				Purple	Red	Yellow	Red
Å lese med blyant i hånden				Purple	Red	Yellow	Red
Personlig tilnærming til tekst				Purple	Red	Yellow	Red
Tidslinje				Purple	Red	Yellow	Red
Læresamtale som læringsstrategi					Red	Yellow	Red
Utvidet tankekart					Red	Yellow	Red
Nøkkelord					Red	Yellow	Red

Ensetnings sammendrag							
To-kolonnenotat							
Kolonnenotat							
Rammenotat							
FoSS							
Styrkenotat							
Multi flytkart							

Vedlegg 7: Innlæring av læringsstrategier:

1. Introduksjon av læringsstrategi	Læreren motiverer og forklarer hensikten med den valgte læringsstrategien. Nå skal vi jobbe med .... fordi.... Denne strategien kan være smart å bruke når...
2. Modellering av lærer	Lærer viser hvordan man bruker en bestemt læringsstrategi.
3. Veiledet øving	Eleven prøver ut en gitt læringsstrategi sammen med andre, mens læreren veileder.
4. Eleven i selvstendig arbeid	Eleven bruker strategien i læringsarbeidet sitt.

Vedlegg 8: Beskrivelse av læringsstrategiene som benyttes på Bønes skole:

LÆRESAMTALEN SOM SAMTALEFORM I KLASSEROMMET

En læresamtale starter med at lærer stiller åpne spørsmål til refleksjon og undring. (Motsatsen er IRE-samtalen der lærer initierer, eleven gir respons og lærer evaluerer).

Elevene gis tenketid før de deler sine tanker med læringspartneren sin. Læringspartnerne deler sine tanker med andre læringspar, elevgrupper eller hele klassen.

Hva er bra med læresamtale som metode eller teknikk?

- Læresamtale hjelper elevene til å aktivere sin forhåndskunnskap om et tema
- Alle elevene får komme til orde.
- Elevene får opplevelsen "Dette kunne jeg faktisk noe om!", og dette gir en god mestringsfølelse.
- Ny kunnskap knyttes til gammel kunnskap – dette gir god læring

<https://strategiar.wordpress.com/laeresamtalen/>

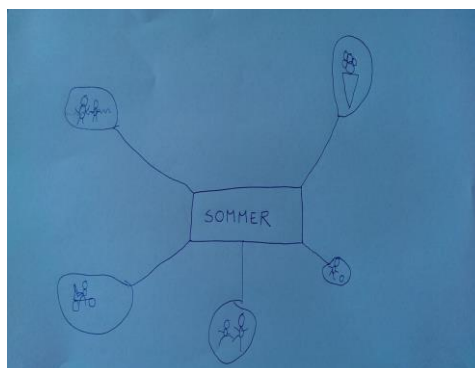
FOREGRIPE TEKST

Forsøke å forutse hva teksten handler om for å få en førforståelse av innholdet. Her er det hensiktsmessig å bruke strategier som superblikk, BO-blikk eller BISON-blikk.

TEGNEKART

Tegnekart er et kreativt verktøy for å systematisere idéer, tanker og opplysninger om et tema, begrep, tekst eller bilde.

Hovedordet skrives eller tegnes i midten, og assosiasjonene tegnes rundt.

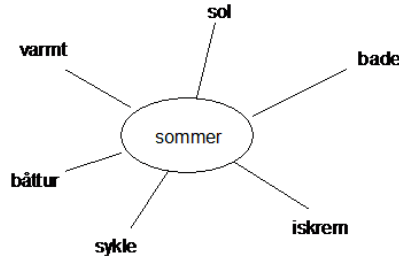

TANKEKART

Tankekart er et kreativt verktøy for å systematisere idéer, tanker og opplysninger om et tema, begrep, tekst eller bilde.

Hovedordet plasseres skrives rundt

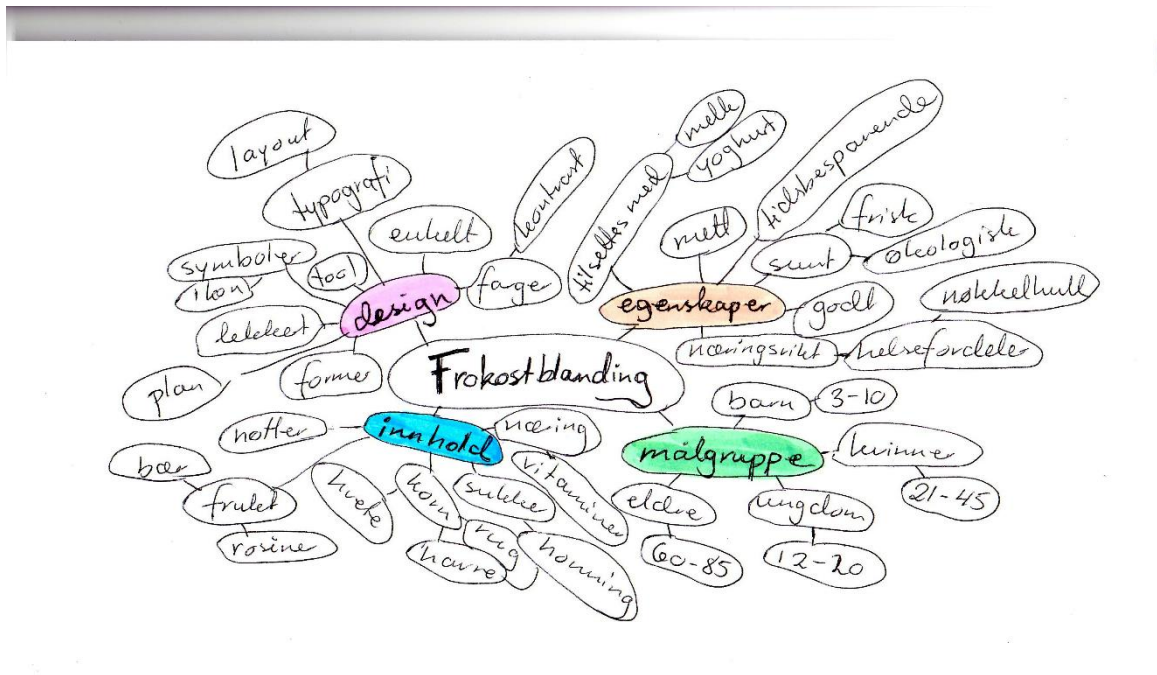
i midten. Assosiasjonene hovedordet.

<https://strategiar.wordpress.com/tankekart-med-bilete/>

UTVIDET TANKEKART

I et utvidet tankekart kategoriseres opplysningene i overordnede og underordnede deler.

14.09.11
Annette B. Dalen

BILDENOTAT

Bildenotat er en strategi som brukes for å støtte elevene ved gjenfortelling av noe de har lest eller lyttet til.

Eleven leser en tekst og gjengir hovedinnholdet med enkle tegninger (symbol, strektegninger). Dette kan gjennomføres individuelt, i par eller gruppe. Fagstoffet skal etterpå presenteres muntlig for andre elever med støtte i tegningen. Mange elever, spesielt de språksvake, kan ha enorm støtte av å benytte tegninger/symboler i innlæringen.

<https://strategiar.wordpress.com/bildenotat/>

GJENFOTELLING

Gjenfortelling er en strategi som brukes for å la elevene sette ord på hva de husker av noe de har lest eller noe de har lyttet til. Dette er en strategi som lar elevene være aktive. Gjenfortelling kan brukes som en arbeidsmetode i læringspar.

BO-BLIKK

BO-blikk er en førlesingsstrategi hvor man studerer bilder (B) og overskrifter (O) før man starter lesing av teksten. Hensikten med denne strategien er å forberedes på hva teksten handler om.

SUPERBLIKK

Å ta et superblikk betyr å forberede og foregripe tekstlesingen ved å studere teksten. Å foreta et superblikk handler om å foregripe teksten.

Får å mestre denne strategien må elevene forstå at tekst ikke bare er ord, og at illustrasjoner og oppsett er der fordi forfatteren vil hjelpe oss til å forstå hva vi skal lese om.

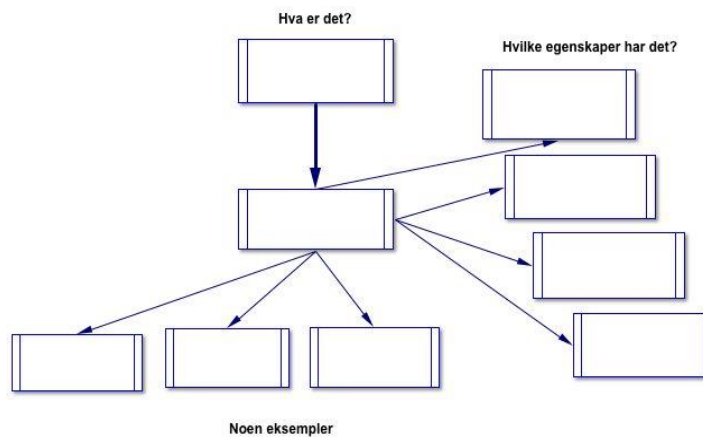
Superblikk hjelper elevene til å få oversikt og å danne seg hypoteser om hva teksten kommer til å handle om.

BEGREPSKART

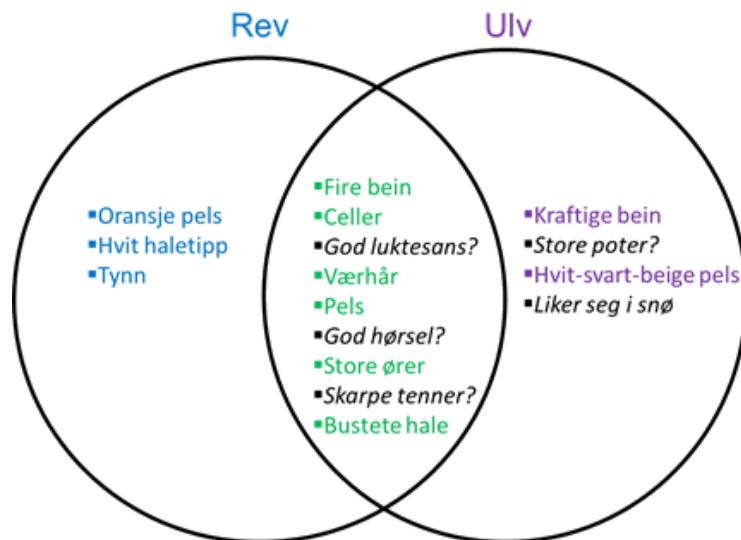
Begrepskart hjelper elevene til å forstå og utvide betydningen av et begrep.

Begrepet plasseres i en firkant i midten. Rett over begrepet skrives en forklaring på hva begrepet er. Rett under skrives/tegnes eksempler på begrepet. Til høyre skrives hva man vet om begrepet eller de beskrivelser av begrepet som man kommer fram til.

VENNDIAGRAM

I et venndiagram synliggjør man likheter og forskjeller mellom to eller flere ting. I yttersirkelene skrives det som er særegent for det som skal sammenlignes, mens man i den midterste sirkelen setter det som er felles.

<https://strategiar.wordpress.com/venndiagram/>

FoSS

FoSS står for forholdet mellom spørsmål og svar.

Spørsmål fra tekst kan deles inn i fire hovedtyper.

1. *Akkurat der*: Svaret står kun ett sted i teksten.
2. *Tenk og let*: Svaret beror på flere opplysninger i teksten.
3. Forfatteren og jeg: Leseren må bruke teksten + noe hun vet fra før.
4. *På egenhånd*: Svaret står ikke i teksten, leseren må bare tenke selv.

Metoden går ut på å bevisstgjøre elevene i de ulike spørsmålstypene. Når eleven kjenner typene, skal de prøve å lage alle typene spørsmål selv fra en fagtekst. Det er viktig at læreren plukker ut tekster som egner seg til dette arbeidet.

Teksteksempel:

”Siri må ha bilen i dag fordi hun har det så travelt. Først skal hun på arbeid, så må hun handle. Dessuten må hun hente ungene i barnehagen.”

I teksten	I hodet
<i>1. Akkurat der:</i> Hvem har bilen? (Siri)	<i>3. Forfatteren og jeg</i> Hvor gammel er Siri? (Trolig mellom 18 og 50. Hun kjører bil og hun har unger i barnehagen)
<i>2. Tenk og let:</i> Hvorfor må hun ha bilen? (Hun skal på arbeid, handle og hente ungene)	<i>4. På egenhånd:</i> Hva kan skje når en kjører bil og har det travelt? (Kjøre for fort, kolliderer, få bot...).

<https://strategiar.wordpress.com/foss/>

SAMMENDRAG

På småtrinnet er et sammendrag en skriftlig gjenfortelling av essensen i en tekst.

På mellomtrinnet skriver eleven det som er essensen i en tekst, først ved å notere ned nøkkelord til teksten. Nøkkelordene brukes som en støtte i skrivingen av sammendraget.

<https://strategiar.wordpress.com/samandrag/>

V(Ø)SL-SKJEMA

VØSL-skjema er en strategi som strukturerer bakgrunnskunnskap og lar elevene sette egne mål for arbeidet. I tillegg gis elevene anledning til å vurdere egnede måter å arbeide på, samt bidrar til refleksjon over hvilken ny kunnskap en tilegner seg.

For noen elever vil det ikke være vanskelig å vite hva de «ønsker å lære mer om» Da kan man enten vri spørsmålet til "Hva tror du at vi skal lære om dette emnet?" eller droppe Ø-en.

Strategien kan brukes individuelt, i gruppe eller i hel klasse.

Vet	Ønsker å lære	Slik vil jeg arbeide	Lært

<https://strategiar.wordpress.com/vosl-skjema/>

LESE MED BLYANT I HÅND

Å lese med blyant i hånd betyr at man noterer ned stikkord mens man leser. Stikkordene kan være problematiske ord, viktige fakta, noe man ikke forstår, noe som teksten får en til å tenke på... Hva som skal skrives ned kan være noe elevene skal være på jakt etter i teksten eller det kan være eleven selv som velger hva som skal skrives ned.

REFLEKSJONSNOTAT

Et refleksjonsnotat er en individuell, skriftlig oppgave der elevene skriver ned hva de tror/vet/mener om et spørsmål. Et refleksjonsnotat er en form for tenkeskriving der det ikke stilles strenge formelle krav til teksten.

Læringslogg er en variant av refleksjonsnotat, hvor elevene skriftlig beskriver hva de har lært med det formål å få oversikt over sin egen læring og utvikling.

NØKKEWORD

Elevene finner de aller viktigste ordene i teksten. Ordene kan strekes under, skrives i margen eller på et eget ark. Vi sier at nøkkelordene er med på å "låse opp" hukommelsen vår. Elevene kan bruke nøkkelordene til å gjenfortelle det de har lest eller til å lage en tekst/et sammendrag.

<https://strategiar.wordpress.com/nokkelord/>

BISON-OVERBLIKK

Bison-overblikk er en førlesingsstrategi som forbereder elevene på hva teksten kommer til å handle om. Denne strategien hjelper elevene til å bruke alle tekstelementene, ikke bare verbalteksten, på en aktiv måte.

B = bilder

I = innledning

S = siste avsnitt

O = overskrifter

N = NB-ord (ord som skiller seg ut)

<https://strategiar.wordpress.com/bison/>

EN – SETNINGSSAMMENDRAG

Som en avslutning på et arbeid eller lesing, lager man en setning som skal oppsummere essensen i det man har arbeidet med. Læreren bestemmer hvor mange ord setningen skal bestå av ut fra vanskegrad og arbeidsmengde. Eks: Oppsummer tekstens viktigste innhold ved hjelp av en helsetning på maks 15 ord.

TENKESKRIVING

Tenkeskriving er en kortvarig og utforskende form for skriving. Formålet er å reflektere, få ideer eller å arbeide seg gjennom et fagstoff.

Det handler om å gi rom for nye tanker og ideer, refleksjon og kreativitet. Elevene skriver for å lage oversikt og sortere tanker og for å formulere seg gjennom ideer, uten å ta større hensyn til en mottaker. Poenget er at skriveren skal slippe å tenke på sjangerkrav, rettskriving og form, og kun konsentrere seg om innholdet og arbeide med egne tanker.

Selv om denne formen for skriving ikke har en mottaker i utgangspunktet, så kan man ofte få mer ut av denne arbeidsformen når teksten blir brukt videre og ikke stopper hos skriveren. Et eksempel på slik videreutvikling er at elevene leser eller forteller om sine egne tekster i små grupper med to til tre medelever. Da får skriveren «lyttere til egne tanker» og samtidig innblikk i tankene til medelevene. På denne måten blir tenkeskrivinga både en måte å arbeide med et tema, samtidig som det danner grunnlag for muntlig aktivitet i klassen.

LESESTOPP

Under lesing er det sentralt å la elevene foreta en stopp underveis i lesingen for å sjekke forståelsen. «Gir dette mening»? «Forstår jeg det jeg leser?» Gjennom slike lesestopper, gis elevene trening i å overvåke egen leseforståelse.

LES, STOPP, TENK

Før lesingen av en tekst, får elevene en utvalgt oppgave. Det kan være en strategi de skal bruke eller noe de skal tenke på mens de leser. Etter lesingen får elevene spørsmål til teksten. Disse oppgavene skal stimulere og utvikle elevenes måte å tenke på, slik at de kommer fram til det beste svaret på de enkelte spørsmålene.

Det kan gjennomføres slike les, stopp, tenk- aktiviteter – både underveis og etter lesing av tekst.

LAGE SPØRSMÅL TIL LEST TEKST

Etter å ha lest en tekst er det nyttig for elevene å lage spørsmål til teksten gjennom å bruke ulike spørreord.

Elevene må lære å skille mellom lukkede og åpne spørsmål, og erfare at det kan være både språklig faglig utfordrende å stille spørsmål som krever andre svar enn *ja* eller *nei*.

Elevene må også lære at noen spørsmål kan knyttes direkte til teksten ("tekstspørsmål"), mens andre krever at de utnytter egne tanker og erfaringer i samspill med teksten ("tankespørsmål").

PERSONLIG TILNÆRMING TIL TEKST (LOGG)

Personlig tilnærming til tekst innebærer at elevene uttrykker sin opplevelse av det de har lest ved hjelp av en liste med igangsettere /startsetninger. Startsetningene varieres utifra mål, tekst og formål:

- Da jeg leste, la jeg merke til..
- Jeg synes at...
- Jeg likte godt da...
- Jeg ble irritert over...
- Det gjorde inntrykk på meg at...
- Hvis jeg var...
- Jeg ble skuffet over...
- Jeg ble overrasket over...
- Slutten var...

Hver opplevelse begrunnes gjennom å bruke ordet *fordi*.

TIDSLINJE

En tidslinje viser datoer eller årstall i kronologisk rekkefølge. Tidslinjer gir god oversikt over viktige datoer og/eller årstall i historiske hendelser.

REKKEFØLGEKART

Når man har behov for å sortere informasjon i kronologisk rekkefølge, kan rekkefølgekart benyttes. Et rekkefølgekart kan stilles opp bortover eller nedover.

Rødhette skulle besøke bestemor.	Ulven hadde kledd seg ut som bestemor.	Ulven spiste Rødhette	Jegeren reddet bestemor
---	---	------------------------------	--------------------------------

MULTI FLYTKART – ÅRSÅK OG VIRKNING

Multi flytkart er nyttig for å identifisere årsaker til og virkninger av en hendelse.

Veiledende spørsmål:

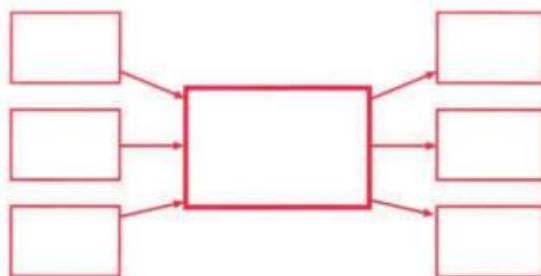
- Hva er årsakene til, og virkningene av denne hendelsen?
- Hvorfor skjedde dette?
- Hva skjedde på grunn av dette?
- Hva er effektene av denne hendelsen?
- Hva var motivasjonen bak dette?
- Hva vil være resultatet av dette?
- Hva vil skje hvis...?

Multi flytkart kan være nyttig i visualisering av en hendelse. Hva skjedde før, og hva var resultatet. Kan også være nyttig å bruke i analyse av historiske hendelser,

Man kan lage bare et halvt kart, hvor man kun tar med enten årsaker til - eller virkninger av en gitt hendelse.

Når elevene skal lage egne multi flytkart kan det være lurt å brette et papir i tre deler.

Hendelsen skrives i midten, årsakene på venstre del og virkningene på den høyre delen.

TOKOLONNENOTAT

Tokolonnenotat er en strategi som kan hjelpe elevene til å organisere lærestoffet og til å huske opplysninger ved at man lager to kolonner. Kolonnene er en måte å systematisere stoffet på for å få bedre oversikt over innholdet.

Venstre og høyre kolonne kan f.eks brukes ved:

- Hovedpunkter – underpunkter
- Vanskelige ord – forklaring
- Årsak – virkning
- Argumentere for – argumentere mot

Arbeider man med fagtekster, kan man skrive mellomtitlene i venstre kolonne, mens man skriver opplysninger knyttet til mellomtitlene i den høyre kolonnen.

<https://strategiar.wordpress.com/to-kolonne-notat/>

KOLONNENOTAT

Kolonnenotat er en måte å organisere tekstinhold på ved at man bruker flere kolonner enn to. Ellers er bruken som for tokolonnenotat.

Personbeskrivelser		
	Ytre egen-skaper	Indre egen-skaper
Person 1		
Person 2		
Person 3		

Katten som kjæledyr				
Mat	Stell	Avkom	Kos	Kostnader

<https://strategiar.wordpress.com/fleirkolonne-notat/>

RAMMENOTAT

Et rammenotat egner seg til å organisere informasjon fra flere likestilte områder.

Religion og geografi er klassiske bruksområder.

	NORGE	SVERIGE	DANMARK
Hoved-stad			
Styreform			
Folketall			
Areal			
Mynt-enhet			

STYRKENOTAT

Styrkenotat tar utgangspunkt i en hovedidé. Den består av et antall underpunkter som igjen kan ha et antall underpunkter. Denne strategien kan gjøre det lettere for elevene å skille mellom hovedidéer og detaljer.

Et styrkenotat kan brukes for å lage en disposisjon i et skrivearbeid eller for å lære innholdet i en tekst.

<https://strategiar.wordpress.com/styrkenotat/>